

Karta przedmiotu

Nazwa i kod przedmiotu	Archeologia powszechna: epoka brązu - wykład , PG_00200185						
Kierunek studiów	Archeologia (O)						
Data rozpoczęcia studiów	październik 2026 r.	Rok akademicki realizacji przedmiotu			2027/2028		
Poziom kształcenia	I stopnia - licencjackie	Grupa zajęć			Grupa zajęć obowiązkowych z zakresu kierunku studiów Grupa zajęć powiązanych z prowadzonymi badaniami naukowymi w dziedzinie nauki związanej z kierunkiem - profil ogólnoakademicki		
Forma studiów	stacjonarne	Sposób realizacji			na uczelni		
Rok studiów	2	Język wykładowy			polski		
Semestr studiów	3	Liczba punktów ECTS			3.0		
Profil kształcenia	ogólnoakademicki	Forma zaliczenia			egzamin		
Jednostka prowadząca	Rektor -> Wydział Historyczny -> Instytut Archeologii						
Imię i nazwisko wykładowcy (wykładowców)	Odpowiedzialny za przedmiot	dr Mateusz Cwaliński					
	Prowadzący zajęcia z przedmiotu						
Formy zajęć	Forma zajęć	Wykład	Ćwiczenia	Laboratorium	Projekt	Seminarium	RAZEM
	Liczba godzin zajęć	30.0	0.0	0.0	0.0	0.0	30
	W tym liczba godzin zajęć na odległość: 0.0						
Aktywność studenta i liczba godzin pracy	Aktywność studenta	Udział w zajęciach dydaktycznych, objętych planem studiów		Udział w konsultacjach		Praca własna studenta	RAZEM
	Liczba godzin pracy studenta	30		2.0		43.0	75
Cel przedmiotu	Zapoznanie studentów z dziejami Europy w okresie epoki brązu, z uwzględnieniem przemian w sferze obrzędowej, społecznej, osadniczej i gospodarczej, przez pryzmat wiodących teorii antropologiczno-społeczno-kulturowych.						

Efekty uczenia się przedmiotu	Efekt kierunkowy	Efekt z przedmiotu	Sposób weryfikacji i oceny efektu
	[ARCHL3_U01] Potrafi wykorzystywać posiadaną wiedzę: formułować oraz, poprzez właściwy dobór źródeł informacji, krytyczną ich analizę i syntezę, rozwiązywać problemy typowe oraz wybrane problemy bardziej złożone z zakresu archeologii, a także opracowywać treści związane z dziedzictwem archeologicznym	Potrafi wykorzystywać posiadaną wiedzę: formułować oraz, poprzez właściwy dobór źródeł informacji, krytyczką ich analizę i syntezę, rozwiązywać złożone i nietypowe problemy z zakresu archeologii epoki brązu.	[SU4] test/egzamin - ustny lub pisemny
	[ARCHL3_U06] Potrafi planować i organizować pracę indywidualną i w zespole	Potrafi planować i organizować pracę indywidualną i w zespole.	[SU4] test/egzamin - ustny lub pisemny
	[ARCHL3_W03] Ma zaawansowaną, uporządkowaną wiedzę szczegółową w wybranych obszarach archeologii Polski i powszechnej	Ma zaawansowaną, uporządkowaną wiedzę szczegółową dotyczącą epoki brązu na terenach ziem polskich.	[SW4] test/egzamin - ustny lub pisemny
	[ARCHL3_W02] Ma zaawansowaną, uporządkowaną chronologicznie i tematycznie, wiedzę ogólną z zakresu archeologii	Ma zaawansowaną, uporządkowaną chronologicznie i tematycznie, wiedzę ogólną z zakresu archeologii epoki brązu na obszarze Europy.	[SW4] test/egzamin - ustny lub pisemny
	[ARCHL3_K01] Jest gotów do krytycznej oceny posiadanej wiedzy i odbieranych treści	Jest gotów do krytycznej oceny posiadanej wiedzy i odbieranych treści dotyczących archeologii epoki brązu w Europie.	[SK4] test/egzamin - ustny lub pisemny
	[ARCHL3_U04] Potrafi brać udział w debacie – przedstawiać i oceniać różne opinie i stanowiska oraz dyskutować o nich stosując poprawnie fachową terminologię z zakresu archeologii	Potrafi brać udział w debacie – przedstawiać i oceniać różne opinie i stanowiska oraz dyskutować o nich stosując poprawnie fachową terminologię z zakresu archeologii epoki brązu.	[SU4] test/egzamin - ustny lub pisemny
Treści przedmiotu	<ol style="list-style-type: none"> 1. Zagadnienia wstępne - chronologia epoki brązu, uwarunkowania środowiskowo-surowcowe epoki, węzłowe problemy 2. Klimat i warunki naturalne w 2 tys. p.n.e., a wpływ antropogeniczny na środowisko 3. Metalurgia brązu: pozyskiwanie, cyrkulacja, obróbka 4. Osadnictwo 5. Gospodarka: zdobywanie pożywienia i surowce organiczne 6. Gospodarka: surowce nieorganiczne 8. Społeczeństwo: struktura i władza 9. Wierzenia i obrządek pogrzebowy 10. Techniki walki, uzbrojenie i wojna 11. Płeć biologiczna a płeć kulturowa, etniczność, tożsamość i role społeczne 12. Szlaki wymienne i dalekosiężne kontakty kulturowe 13. Transport i żegluga 14. Kres epoki brązu: przyczyny i skutki 		

Wymagania wstępne i dodatkowe	Podstawowe wiadomości z zakresu geografii i historii starożytnej, umiejętność krytycznego porównywania różnych kategorii danych i wskazywania zależności, znajomość fachowej terminologii z zakresu źródłoznawstwa archeologicznego, antropologii kultury i socjologii.		
Sposoby i kryteria oceniania osiągniętych efektów uczenia się	Sposób oceniania (składowe)	Próg zaliczeniowy	Składowa oceny końcowej
	Egzamin	51.0%	100.0%
Zalecana lista lektur	<p>Podstawowa lista lektur</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Fokkens H., A. Harding (red.), The Oxford Handbook of the European Bronze Age. Oxford: Oxford University Press 2013. 2. Harding A., European Societies in the Bronze Age. Cambridge: Cambridge University Press 2000. 3. Hensel W., A. Gardawski, J. Kowalczyk (red.), Prahistoria ziem polskich. Tom III. Wczesna epoka brązu. Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1978. 4. Kristiansen K., T.B. Larsson, The Rise of Bronze Age Society. Travels, Transmissions and Transformations. Cambridge: Cambridge University Press 2005. 5. Urbańczyk P., U. Bugaj (red.), Past societies. Polish lands from the first evidence of human presence to the early Middle Ages, vol. 3. 5000-2000 BC. Warszawa: wydawnictwo IAE PAN 2017. 		

Uzupełniająca lista lektur	<ol style="list-style-type: none"> 1. Berthemes F., Heyd V., 2200 BC Innovation or Evolution? The genesis of the Danubian Early Bronze Age. [W:] H. Meller, H.W. Arz, R. Jung, R. Risch (red.), 2200 BC Ein Klimasturz als Ursachefür den Zerfall der Alten Welt? 7. Mitteldeutscher Archäologentag vom 23. bis 26. Oktober 2014 in Halle (Saale). Tagungen des Landesmuseums für Vorgeschichte Halle 12/II. Halle (Saale) 2015, s. 561-578. 2. Bargiel B., Kultura strzyżowska w świetle znalezisk grobowych. Wiadomości Archeologiczne 58 (2006), s. 6599 3. Blajer W, Skarby z wczesnej epoki brązu na ziemiach polskich. Polska Akademia Nauk Oddział w Krakowie. Prace Komisji Archeologicznej 28. Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk-Lódź 1990. 4. Brunner M., von Felten J., Hinz M., Hafner A., Central European Early Bronze Age chronology revisited: a Bayesian examination of large-scale radiocarbon dating. PLoS ONE 15/12 (2020):e0243719. 5. Bukowski Z., Pomorze w epoce brązu w świetle dalekosiężnych kontaktów wymiennych. Gdańsk 1998. 6. Chochorowski J., Hiperborejczycy wieku spiżu epoka brązu poza zasięgiem wysokich cywilizacji w Europie. Łowcy i pasterze w dobie brązowego oręża epoka brązu na obszarach Eurazji. [W:] Encyklopedia Historyczna Świata, t. I. Prehistoria. Kraków 1999, s. 202-252. 7. Czebreszuk J., Społeczności Kujaw w początkach epoki brązu. Poznań 1996. 8. Czebreszuk J., Schyłek neolitu i początki epoki brązu w strefie południowo-zachodniobałtyckiej (III i początki II tys. przed Chr.). Poznań 2001. 9. Czopek S., Rola kultury trzcinieckiej w genezie tzw. łużyckiego kręgu kulturowego (na przykładzie Polski południowo-wschodniej). [W:] H. Taras (red.), Zmierzch kompleksu trzciniecko-komarowskiego. Kształtowanie się nowej rzeczywistości kulturowej w środkowej i młodszej epoce brązu. Lublin, s. 79-89. 10. Dąbrowski J., Problem zróżnicowania kulturowego ziem Polski w starszej epoce brązu. Przegląd Archeologiczny 33 (1985), s. 105-157. 11. Dąbrowski J., Rozwój stosunków kulturowych na Pomorzu. [W:] T. Malinowski (red.), Problemy kultury łużyckiej na Pomorzu. Słupsk 1990, s. 65-87. 12. Furmanek M., Lasak I., Początki wczesnej epoki brązu na Śląsku w świetle aktualnych badań nad chronologią. Śląskie Sprawozdania Archeologiczne 55 (2013), s. 5-23. 13. Gancarski J., Chronologia grupy pleszowskiej kultury mierzanowickiej i kultury Otomani-Füzesabony w Polsce na podstawie wyników badań osad w Trzcinicy i Jasle. [W:] J. Gancarski (red.), Kultura Otomani-Füzesabony rozwój, chronologia, gospodarka. Krosno 1999, s. 145-180. 14. Gedl M., Kultura przedłużycka. Kraków 1975. 15. Gedl M. Kultura przedłużycka. [W:] J. Kmieciński (red.), Pradzieje ziem polskich. Vol. I. Od paleolitu do środkowego okresu lateńskiego. Part 2. Epoka brązu i początki epoki żelaza. Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1989, s. 467-475. 16. Gedl M., Początki i zróżnicowanie regionalne kultury łużyckiej na Pomorzu. [W:] T. Malinowski (red.), Problemy kultury łużyckiej na Pomorzu. Słupsk 1990, s. 25-51. 17. Głosik J., Kultura strzyżowska. Materiały Starożytne 11 (1968), s. 7-114. 18. Górski J., Chronologia kultury trzcinieckiej na lessach Niecki Nidziańskiej. Kraków 2007. 19. Górski J., Kadrow S., Kultura mierzanowicka i kultura trzciniecka w zachodniej Małopolsce. Problem zmiany kulturowej. Sprawozdania Archeologiczne 48 (1996), s. 9-32. 20. Hyrchała A., Kultura strzyżowska początek nowej epoki. [W:] A. Hyrchała, B. Bartecki (red), Wojownik i księżniczka. Archeologia Medycyna Sądowa Sztuka. Hrubieszów 2015, s. 32-51. 21. Ignaczak M., Makarowicz P., Krąg trzciniecki a krąg mogiłowy. Problem zmiany kulturowej na Kujawach i dorzeczu środkowej Warty. [W:] A. Koško, J. Czebreszuk (red.) Trzciniec system kulturowy czy interkulturowy proces? Poznań 1998, s. 379-397. 22. Kaczmarek M., Epoka brązu na Nizinie Wielkopolsko-Kujawskiej w świetle interregionalnych kontaktów wymiennych. Poznań 2012. 23. Kaczmarek M., Pomorze w epoce brązu kilka refleksji o stanie i potrzebach badań. Pomorania Antiqua XXVII (2018), s. 7-22. 24. Kadrow S., U progu nowej epoki. Gospodarka i społeczeństwo wczesnego okresu epoki brązu w Europie Środkowej. Kraków 2001. 25. Kadrow S., Machnik J., Kultura mierzanowicka. Chronologia, taksonomia i rozwój przestrzenny. Polska Akademia Nauk, Oddział w Krakowie. Prace Komisji Archeologicznej 29. Kraków 1997. 26. Kneisel J., The Problem of the Middle Bronze Age Inception in Northeast Europe or: Did the Únětice Society Collapse? [W:] J. Kneisel, W. Kirleis, M. Dal Corso, N. Taylor, W. Tiedtke (red.), Collapse or Continuity? Environment and Development of Bronze Age Human Landscapes. Universitätsforschungen zur Prähistorischen Archäologie 205. Bonn 2012, s. 209-234.
----------------------------	---

		<p>27. Makarowicz P., Rola społeczności kultury iwieńskiej w genezie trzcinieckiego kręgu kulturowego (2000-1600 BC). Poznań 1998.</p> <p>28. Makarowicz P., Trzciniecki krąg kulturowy wspólnota pogranicza Wschodu i Zachodu Europy. Poznań 2010.</p> <p>29. Müller J., Lohrke B., Neue absolutchronologische Daten für die Süddeutsche Hügelgräberbronzezeit. Germania 87/1 (2009), s. 25-39.</p> <p>30. Pare C.F.E., Chronology in Central Europe at the end of the Bronze Age. [W:] K. Randsborg (red.), Absolute Chronology. Archaeological Europe 2500-500 BC. Acta Archaeologica 67. Kobenhavn 1996, s. 99-120.</p> <p>31. Sarnowska W., Kultura unietycka w Polsce I. Wrocław-Warszawa-Kraków 1969.</p> <p>32. Siuchniński K., Uwagi o stosunkach kulturowych w I-III okresie epoki brązu na Pomorzu Zachodnim. [W:] Jażdżewski K., Hensel W., Kočka W. (red.), Munera Archaeologica Iosepho Kostrzewski. Poznań 1963, s. 147-174.</p> <p>33. Szmukier W., Stosunki kulturowe w Polsce południowo-zachodniej na przełomie wczesnej i starszej epoki brązu (stan badań). Archeologia Polski 25 (1980), s. 7-28.</p> <p>34. Taras H., Kultura trzciniecka w międzyrzeczu Wisły, Bugu i Sanu. Lublin 1995.</p>
	Adresy eZasobów	
Przykładowe zagadnienia/ przykładowe pytania/ realizowane zadania	<p>- Jak datuje się epokę brązu w Europie?</p> <p>- Jakie główne formy osadnictwa stosowano w trakcie epoki brązu w Europie?</p> <p>- Jakie przejawy kultu religijnego i wierzeń znane są z epoki brązu w Europie?</p> <p>- Jakim procesom podlegała struktura społeczna w trakcie epoki brązu w Europie?</p> <p>- Jakie surowce naturalne były wykorzystywane w trakcie epoki brązu w Europie?</p> <p>- Jakimi drogami i przy pomocy jakich środków transportu cyrkulowały surowce i produkty w trakcie epoki brązu w Europie?</p> <p>- Jakie instytucje władzy znane są z epoki brązu w Europie?</p>	
Praktyki zawodowe w ramach przedmiotu	Nie dotyczy	

Dokument wygenerowany elektronicznie. Nie wymaga pieczęci ani podpisu.